

Bánkutiné Mihalcsik Márta - Lanczendorfer Zsuzsanna: Érték és közösség - Helyi kézműves alkotóközösségek és helyi értéktárak szerepe, egymásra hatása a Balaton- felvidéki kistéleplüléseken (II. rész)

Előzmények

A Kulturális Szemle 16. számában (2020/4. szám) megjelent tanulmány első részében részletesen bemutatásra kerültek a kutatási téma - melyben a helyi értékek és közösségek szerepének, egymásra hatásának vizsgálata valósult meg - kiválasztásának okai, az értékfeltárás törvényi háttere, és a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatóságának az értékfeltárás területén elért eredményei.

Miért fontosak a közösségek?

- A közösségek szükségességének szempontjai a következők:
- az embereknek biztonságot nyújthatnak, tartalmat és célt adhatnak életüknek,
- a kibontakozás lehetőségét személyiségüknek;
- a társadalomban az egyéni érdekek hatékony csoportérdekké formálódhatnak, a társadalmi fejlődés folyamata biztosított általuk;
- a társadalom demokratizálódásának alapfeltételei;
- fontos a szerepük a hatékony társadalmi ellenőrzés kiépítésében.

(Juhász 2003:165)

A településeknek 2012 óta van lehetőségük helyi értéktárak létrehozására és működtetésére. Erre a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény ad felhatalmazást, és amelyet a 324/2020. (VII.1.) a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról szóló kormányrendelet irányít.

Ahogy azt a tanulmány első része részletesen leírja, a törvény megalkotását megelőzte egy széles társadalmi összefogás keretében végzett értékfeltáró mozgalom, melynek Veszprém megyében voltak komoly előzményei, így vált a megye a hungarikum mozgalom „zászlóshajójává”. (Horváth 2014)

A megjelent cikkben ismertetésre kerültek a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatósága értéktári támogató tevékenységének eredményei:

- több helyi érték vált megyei értéké,
- számos nyertes hungarikum-pályázat valósult meg sikeresen, értékeket bemutató nívós kiadványok születtek,
- előtérbe került az értékalapú gondolkodás, amely a helyi értékeket középpontba állító programok megvalósítását eredményezi,
- erősödött a partnerség az értékfeltárás elkötelezett szereplői között, és folyamatosan bővül az a módszertani pldatár, amely hozzájárul ahhoz, hogy a helyi közösségek aktívan bekapcsolódjanak az értékfeltárás folyamatába, élővé téve a hungarikum mozgalom „Minden értéknek legyen közössége!” jelmondatát.

A továbbiakban bemutatásra kerülnek azoknak a Szuperné Bohus Judit által vezetett alkotóköroeknek a tevékenységei és eredményei, melyekről a forrásként felhasznált irodalmakban is részletesen olvasható (Szuper 2003; Szuper Miklósné 2013; Szuperné 2019; Fehér 2019; Mihalcsik 2019).

Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas népi iparművész hímző, csipkeverő, mézeskalács készítő életútjának bemutatása

1952. május 4-én született Budapesten, a XX. kerületben, szülei második gyermekeként. Fontos momentum, hogy családjá a Felvidékről származik, a Rimaszombati járásban található Várgedérről.

1973-ban, Szabadszálláson találkozott először a hímzés világával, egy ottani fiatalasszony kalocsai riseliő terítőket készített, ő tanította meg rá. A hímzéseket Kalocsára, Öregcsertőre küldte, ahol géppel befejezték, visszaküldték, ezek voltak az első kalocsai riseliő kis terítői.

Nagyon megtetszett neki ez a tevékenység, ezért hamarosan megtanulta a gépi hímzést. Az alkotás nemcsak örömet okozott neki, de jó kereseti-megélhetési lehetőséget is biztosított számára.

1981-84 között kézi és gépi hímző szakmunkásképző iskolába járt az Etele téri Művelődési Központba. Petrás Anna és Borbély Jolán vizsgáztatta. 1984-ben, a sikeres vizsga után beiratkozott a tervezői szakra, melyet Petrás Anna indított és 1986-ban végzett el. A munkáit ekkor kezdte zsűriztetni miskolci barátnője hatására, aki azt mondta neki: kincs van a kezében. Ez szíven ütötte és elgondolkodtatta. Egy sióagárdi anyagot hímzett le, azt beadta zsűriztetni és rögtön „A kategóriát” kapott rá. A siker hatalmas lendületet adott számára és intenzív munkához látott. 1991-ben kapta meg a Népi Iparművész címet.

A csipkeverést egy nyáron tanulta meg Makra Péterné Magyar Erzsébettől, és belépett a Csipkekészítők Egyesületébe is.

Mivel szeretett mindig újabb dolgokat tanulni, ezért a mézeskalács készítés fortélyait is elsajátította.

Mind a három szakirányból felsőfokú oktatói vizsgát tett, ez adta meg az alapot neki arra, hogy a szakkörökkel foglalkozzon.

A csoportok megalakítására, vezetésére az adott számára indíttatást, hogy mindenkit, aki érdekel az alkotótevékenység, ismerkedjen meg ezzel a csodálatos világgal, amit magyar népművészetnek hívnak. (Mihalcsik 2019:40-41)

A kézimunkának amellet, hogy gyógyító ereje van, kikapcsol, szabadságot, önerőt és önbecsülést ad, valamint általa eredményes alkotótevékenységet is végeznek a csoportok tagjai.

Hosszú évtizedek óta fáradhatatlanul végzi munkáját, irányítja a népművészeti közösségek tevékenységét. Hallatlan energiákkal, mindig újabb és újabb ötletekkel, lelkesen, de szelíd szigorúsággal tervez és szervez, követeli meg a minőséget. Az eredeti forrásokat nem csak összegyűjti, hanem feldolgozza a népi iparművészet elveinek megfelelően. Előre gondolkodik, tudja, hogy az alkotás hosszú folyamat, hiszen például egy teljes garnitúra elkészítése másfél év, így már most a csoporttagok kezében van a következő évek országos pályázatainak elkészítendő anyaga.

Nyugdíjazása óta a családi elfoglaltságok mellett a kézműves alkotótevékenységben teljesedik ki. Ő maga és csoportjai is folyamatosan készülnek a különböző országos pályázatokra.

„Az a hagyomány, melyet őseinktől örököltünk és mi joggal birtokolunk, az az egész emberiség számára kincs, a vele való bánás szolgálat.” (Pap Gábor)

Ők ezt a szolgálatot végzik a településekért, Veszprém megyéért és a hazáért, örökséget hagyva maguk után.

1. kép: Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas népi iparművész hímző, csipkeverő
(Fotó: Győri Gyula)

Az Alsóörsi Csipkeműhely

2000-ben kereste meg Szuperné Bohus Juditot a Művelődési Ház akkori vezetője, Váradi-Szabó Viktória, hogy hímzéssel foglalkozó alkotókört szeretne indítani Alsóörsön. Akkor Szuperné még Budapesten élt, de Paloznakon - a szomszédos településen - már hét éve működött a vezetésével a helyi hímzőkör. Akkor úgy érezte, hogy túl közel van a két település egymáshoz, nem lenne szerencsés hasonló alkotókört indítani.

Eltelt két év és az Alsóörsi Vöröskereszt Szervezete felkérte arra, hogy az óvodában a mézeskalács díszítés fortélyait mutassa be. Itt ismerkedett meg Tarnai Viktorné Zórád Matilddal, aki gyermekkorában már találkozott a csipkeveréssel. Beszélgetésük során felajánlotta neki, hogy megtanítsa az érdeklődőknek a csipkeverést. Így alakult meg 2002. november 16-án az Alsóörsi Csipkeműhely.

2003-ban a Magyar Kézművesség országos pályázatán és kiállításán már szerepeltek és díjat is nyertek. Azóta minden évben részt vesznek ezen a megmérettetésen.

2004-ben az alsóörsi Török Ház adott otthont a „Nyitott porták, műhelyek” országos rendezvénynek, ahová az ország minden tájáról érkeztek csipkekészítők, és a csipke szinte minden technikája bemutatkozott. (Szuperné 2019: 13-15)

Több éve részt vesznek a Kiskunhalasi Országos Kiállításon. A 2008. évi Halasi Betlehemi Pályázaton Tarnai Viktorné Zórád Matild III. díjat nyert.

A Csipkeműhely tagjai alsóörsi asszonyok, de a környező településekről is járnak hozzájuk: Veszprémből, Balatonkeneséről, Balatonfűzfőről, Balatonalmádiból, Paloznokról, de messzebből, Tapolcáról és Budapestről is.

Sok kiállítást tudhatnak maguk mögött: jártak külföldön Lengyelországban, Szlovákiában, de Magyarországon is számos helyen megfordultak már.

Minden évben, megalakulásuk évfordulóján otthon, Alsóörsön mutatják be az újonnan elkészült munkáikat.

Az évek során alátétet, tálcakendőt, asztalközeget, viseletdarabokat, gallérokat és szakrális mintákat is készítettek. Tagjai az Országos Csipkekészítők Egyesületének.

2008-ban létrehozták az Örökség-díjat, amelyet minden évben a Magyar Kultúra Napján adnak át annak a személynek, aki kiemelkedő munkájával támogatja a magyar kultúrát és sokat tesz Alsóörs közösségéért.

Alkotásaikat folyamatosan zsűriztetik. Megalakulásuk óta számtalan helyi és országos kiállításon vettek részt, kiemelkedő sikereket elérve.

2014-ben az általuk képviselt Balaton-felvidéki csipkekultúra bekerült a Veszprém Megyei Értéktárba, ezzel is igazolva fáradságos munkájuk létjogosultságát. Tevékenységüket a helyi Önkormányzat örömmel támogatja, hiszen a település nagy becsben tartja az ősi hagyományokat, elődeik gazdag örökségét.

Az Alsóörsi Csipkeműhely tagjai a vert csipke készítést nem csak megtanulták, hanem bemutatók, kiállítások alkalmával népszerűsítik, sőt a tudást tovább is adják. Munkásságuk éppen azért kiemelkedő, mert hiteles motívumokon alapulva új tárgyakat készítenek, és az elkészült csipkéket a 21. századi igényeknek feleltetik meg.

Az Alsóörsi Csipkeműhely tevékenysége 2014. január 31-én elsőként került be a települési értéktárba.

2019-ben nyertes hungarikum pályázatnak köszönhetően könyvet adott ki az Önkormányzat „Az Alsóörsi Csipkeműhely története 2002-2019” címmel, amelyet ünnepélyes keretek között nyújtottak át az alkotókör tagjaival közösen a nagyközönségnek.

„A település vezetése és lakosai, civil szervezetei mindig fontosnak tartották Alsóörs gazdag kincsestárának, hagyományainak, értékeinek feltárását, összegzését és bemutatását. (Hebling Zsolt polgármester)

2. kép: II. Veszprém Megyei Értékünnep Alsóörsön 2019. Az Alsóörsi Csipkeműhely tagjai (jobboldalon Szuperné Bohus Judit szakmai vezető)
(Fotó: Győri Gyula)

Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely

Zoboralja vagy Zoborvidék történelmi tájegység Szlovákiában, amely a Nyitráról északkeletre húzódó Tribecs-hegység déli nyúlványainál, a Zobor és a Zsibrice közti hegylánc, valamint a Piliske két oldalán terül el. Napjainkban ez a legészakibb, még összefüggő magyar nyelvsziget a Kárpát-medencében.

Több Balaton-felvidéki településnek Zoboralján vannak testvértelepülési kapcsolatai.

2016-ban Alsóörs egy hungarikum pályázatot nyert el, melynek elsődleges célja az volt, hogy ezt a kapcsolatot megerősítsék az értékek és a népművészet mentén. A pályázat keretében hímző- és csipketábor, kiállítások, szakmai előadások és képzések valósultak meg.

A projekt sikerét bizonyítja, hogy 2016 májusában megalakult a Zoboralji Örökség Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely, amely 2017. novemberében hivatalos civil szervezetté vált. 2016 őszén

elindult az elkészült anyagok zsűriztetése, ennek eredményeként a csoport elérte a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést 2019 végére, ami nem mindennapi siker, hiszen ők az egyetlen külhoni alkotókör, aki ezzel a címmel büszkélkedhet. Megalakulásuk óta több anyaországi kiállításon, pályázaton eredményesen szerepeltek, díjazásban részesültek.

Fontos, hogy az alkotókör tagjai olyan anyagokat kutatnak fel, amelyek még könyvben nem szerepelnek. A mai napig gyűjtik a fehérhímzés, keresztszemes hímzés motívumait, mintáit és a népviselet darabjait. Zoboralján megkülönböztetnek „hegy-előtti” és „hegy-megetti” falvakat, most szeretnék felfedezni a „hegy-megetti” települések mintakincsét is. Sehol Magyarországon ilyen jellegű hímző kultúra nincs, kimagasló és sajátos helyet foglal el a magyar népművészetben. Bár sokan hímezték ezeket a mintákat, csak a helyiek tudják igazán, hogyan kell. Mindig találunk újat, akár a viseletben, akár a lakástextilben, akár a gyermekviseletben. Csodálatos világ, még hosszú évtizedekig tudnak meríteni ebből az örökségből. (Mihalcsik 2019: 42)

Az együttműködések gyümölcse, hogy 2016 során megalakult a Zoboralji Tájegységi Értéktár, valamint 2017-ben a Pogrányi Helyi Értéktár Bizottság, melyeknek célja az értékek összegyűjtése, dokumentálása, megőrizve őket a jelenkor és jövő számára. (Fehér 2019:59)

2019-ben szintén egy sikeres hugarikum pályázati támogatás elnyerése tette lehetővé annak az egyedülálló kiadványnak a létrejöttét, amely a pogrányi helyi értékek gazdagságát mutatja be.

„Pográny értékei - Falu Zoboralján, ahol a természet, a történelem és a népi kultúra találkozik” címmel jelent meg. Ez motiváló erőként hatott a környező településekre, hiszen azóta több helyen, Nyitraegerszén és Alsóbodokon is megjelent hasonló, helyi értékeket bemutató kiadvány.

Létrejött egy közösség a népművészet köré szerveződve. Ez az alkotócsoport a magyarságnak és a felvidéki magyarságnak az összetartozását erősíti. Egyrészt ott, a saját maguk közegében, másrészt az anyaországhoz való kötődésük is sokkal erőteljesebbé vált ezáltal.

Ezt a kapcsolatot talán még jobban erősítette, hogy a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány Zoboraljára szervezte 2019-ben az egyik *Értékfeltáró Kollégiumát*. Így a zoboralji településekről is született egy olyan összefoglaló kiadvány, ami a helyi értékek összegyűjtéséhez nyújthat segítséget. A kutatómunka a tájegység értékeit, hagyományait tárta fel, és örökítette meg, felhívva a figyelmet külhoni kincseinkre. Akik kézbe veszik ezt a könyvet, azokban tudatosulhat, hogy ott a Felvidéken is élnek magyarok, akik azok akarnak maradni, amit a Pográny értékeit bemutató kiadvány is erősít. Az ott élők is érzik azt, nagyon fontos, hogy az értékeik megmaradjanak nyomtatásban, ez tovább élteti és tovább viszi a magyarságtudatot. A szórványban lévő települések és az összmagyarság szempontjából is fontos ez. (Mihalcsik 2019:43)

Mindezen előremutató folyamatok és eredmények aktív részese volt jelen dolgozat szerzője és Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas népi iparművész hímző, csipkekészítő.

„Mi már csak szórvány vagyunk, ezért nagyon jó érzés számunkra, hogy fontosak vagyunk az anyaországnak. Ha nem figyelnek ránk, szórvány sem leszünk. Ezért is kellett ez az együttműködés, hogy megerősítsenek magyarságunkban és hitünkben bennünket. Ezt kívánom minden zoboralji községnek. Gyökerek kellenek nekünk is, mint a fának, mert azok nélkül csak vergődünk. Nem könnyű feladat a csoportokat vezetni, de tudom, hogy fentről, a Jóistentől kapom hozzá az erőt, amiért nagyon hálás vagyok.”

(Tóth Borbála, a Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely vezetője)

3. kép: A Zoboralji Örökségünk Őrzői díjnyertes munkái - Mezőkövesd, Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázat 2019.
(Fotó: Győri Gyula)

Felsőörsi Hímzőműhely

A Nemzeti Művelődési Intézet „Újra öltünk és örökítünk” elnevezéssel 2014-ben országos programot indított. A projekt a közösségi művelődés eszközeivel kívánta előmozdítani a tárgyalkotó népművészetet, ezen belül a hímzés elméleti és gyakorlati tudáskincsének újra felfedezését és átadását. A felsőörsi csoport munkáját is Szuperné Bohus Judit hímző népi iparművész irányította.

A foglalkozások során a résztvevők megismerkedtek a Balaton-felvidék és a Bakony-vidék díszítőművészetével, öltéstechnikáival és néprajzával. A féléves program után a csoport tagjai egyöntetűen kinyilvánították, hogy szeretnének továbbra is együtt maradni, ezt a település vezetése is támogatta.

Elkezdődött az alkotások zsűriztetése, illetve a felkészülés az országos hímző pályázatokra. Az alkotókör tagjai bebizonyították, hogy rövid idő alatt is lehet szép eredményeket elérni.

A csoport figyelmét a helyi hímző hagyományok is felkeltették és elkezdték felkutatni a felsőörsi hagyományos fehér hímzést, amelyből szintén varrtak egy garnitúrát.

Számos rangos pályázaton díjakat nyertek. Óriási eredmény, hogy 2019 végén a hímzőkör elnyerte a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést.

Több alkalommal is szerveztek nyári hímző táborokat. A táborokban nemcsak a hímző műhely tagjai vettek részt, hanem az ország minden részéből, illetve a felvidéki Zoboralja településeiről is érkeztek hozzájuk résztvevők. Öröm, hogy több gyermek is bekapcsolódott a munkába, ők életkori sajátosságaiknak megfelelően készítettek használati tárgyakat, telefontokot és kistáskákat.

Az alkotókör több alkalommal tartott mesterség bemutatókat, kézműves foglalkozásokat a helyi iskolában, illetve a különböző települési programokon, kiállításokon mutatták be alkotásaikat, hogy minél többen megismerhessék és megtanulhassák e csodálatos mintakincset.

"A hímzőcsoport megalakulása új színfolt volt a falu kulturális életében."
(Szabó Balázs polgármester)

4. kép: A Felsőörsi Hímző Műhely díjazott tagjai Mezőkövesden, a Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázaton 2019.
(Fotó: Győri Gyula)

Paloznaki Hímzőkör

A Paloznaki Hímzőkör 1993 őszén kezdte meg munkáját, idén ősszel ünnepli majd megalakulásának 28 éves évfordulóját. Az első időkben több tájegység hímzésén keresztül a különböző öltéstechnikákat tanulták meg. Több forrásból gyűjtés indult el a Balaton-felvidéki fehér hímzés mintakincse után, majd rövid időn belül ezek a kincsek úrafogalmazásra kerültek a Paloznaki Hímzőkör keze nyomán. (Szuper 2003:13)

Megalakulásuk 10. évfordulójára a szabadrajzú fehérhímzés mintáiból, öltéstechnikájáról és motívumvilágáról megjelent a „*Paloznak népművészete 1993-2003*” című kiadvány.

A veszprémi Laczkó Dezső Múzeum népművészeti anyagaiból merítve elkezdtek az ott fellelt keresztszemes és a gyapjú szabadrajzú hímzések feldolgozását.

20 éves működésük alkalmából jelent meg a „*Paloznak népművészete 1993-2013*” című könyv műhelyrajzokkal. Ebben a kötetben átfogó képet mutattak a hímzőkör két évtizedes munkájáról, melyet Paloznak Önkormányzata, a Paloznaki Civil Egyesület és a Paloznak Jövőjéért Közalapítvány is támogatott.

A hosszú évek alatt számtalan helyi és országos és nemzetközi kiállításon vettek részt, kiemelkedő sikereket értek el.

Alkotásaik megjelentek a mezőkövesdi Százrózsás és Kisjankó Bori pályázatokon, Budapesten a Magyar Kézművesség és az Élő Népművészet, valamint a békéscsabai Textiles Konferencia kiállításain.

Anyagaik elsősorban Balaton-felvidéki hímzések – keresztszemes, szabadrajzú gyapjú és fehér hímzések. Van olyan is köztük, amely már Kínát is megjárta, ott reprezentálva Magyarország népi kézműves hagyományait, így öregbítve a Balaton-felvidék és Paloznak hírnevét.

Egyik legnagyobb sikerük a 2015-ben elnyert Gránátalma-díj. Alkotásaikat folyamatosan zsűriztetik.

2014-ben az általuk képviselt Balaton-felvidéki és Bakony-vidéki hímző kultúra szinte elsőként került be a Veszprém Megyei Értéktárba.

Számtalan programon, rendezvények képviselték Veszprém megyét alkotásaikkal, illetve mesterség bemutatókkal, így például a Veszprém Megyei Értékünnepeken és a Magyar Értékek Napján, Budapesten.

A Balaton-felvidéki és a Bakony-vidéki hímzőkultúra olyan kincse Veszprém megyének, amelyre méltán lehetünk büszkék, s amelyet nem csak megőriznünk kell, hanem továbbörökíteni is kötelességünk.

A hímzőkör tevékenysége azért is példaértékű és hiánypótló, mert az éppen az értékek átadásában, a hímzés megismertetésében és felelevenítésében mutatkozik meg.

„A Hímzőkör munkája elsőként került be a helyi értéktárba, közel 30 éves tevékenységük a Balaton-felvidéki hímzések megőrzése és újraértelmezése terén rendkívül fontos.”

(Czeplédy Ákos polgármester)

5. kép: Balaton-felvidéki hímzés - Paloznaki Hímzőműhely, Paloznak 2013.

(Fotó: Győri Gyula)

Tótvázsonyi Hímzőműhely

A Nemzeti Művelődési Intézet „Újra öltünk és örökítünk” elnevezéssel 2013-ban mintaprogramot, 2014-ben pedig országos programot indított el azzal a céllal, hogy minél többen vegyenek újra kézbe hímzőtűt, ismerjék meg és dolgozzák fel tájegységük mintakincsét, illetve alakuljanak meg újra hímző körök, szerte az ország kistelepülésein.

A Veszprém megyei öt csoport egyike volt a tótvázsonyi, melynek munkáját Szuperné Bohus Judit hímző népi iparművész, a Veszprém Megyei Népművészeti Egyesület tagja vezette. A részvétel ingyenes volt az érdeklődők számára, a Nemzeti Művelődési Intézet biztosította az oktató tiszteletdíját és a szükséges alapanyagokat.

A résztvevők a projekt során megismerkedtek a Balaton-felvidék és a Bakony-vidék díszítőművészetével, öltéstechikáival és néprajzával. Újra felfedezték elődeink örökségét és értéként kezelik a hímzést. A szakkör az alkotás mellett hasznos együttlétet, közösségi élményt is jelentett hétről-hétre az asszonyok számára, akiknek a keze nyomán minőségi munkák születtek e rövid időszak alatt. Gyönyörű alkotásokat készítettek bakonyi fehérhímzéssel, keresztszemes hímzéssel, gyapjúhímzéssel és úrihímzéssel.

2015. március 30-án Tótvázsonyban, a Kultúrházban tekinthették meg az érdeklődők az addig elkészült munkákat.

Nagy öröm, hogy e hagyományőrző kis közösség megmaradt és azóta is együtt dolgozik. Jelenleg 10 fő részvételével folyik a munka. A Hímzőműhely tagjai hallatlan lelkesedéssel és kitartással tanultak és hímeztek, ez a folyamat azóta is töretlen. Munkájuk során csodálatos és szemet gyönyörködtető alkotások születnek, melyek által a népművészetet közelebb viszik az emberekhez.

Megalakulásuk óta sikeresen zsűriztetik alkotásaikat a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Bíráló Bizottságánál. 2021 júniusában elérték a Népi Tárgyalkotó Iparművész Szervezet minősítést. Eredményesen vesznek részt a különböző országos hímző pályázatokon és egyéb megmérettetéseken.

Számukra a legfontosabb feladat a hagyományok megőrzése és továbbadása a következő nemzedékek számára. Folyamatosan mesterség bemutatókat, kézműves foglalkozásokat tartanak a helyi iskolában, a Savanyó Jóska falunapon évente hímző kiállítással és gyerekfoglalkozással szerepelnek.

2015-től hozzájárulnak minden „Tótvázsonyi Komatálhoz” egy hímzett kenyérkendővel.

2017-ben a német testvérvárosuk, Dobel önkormányzata részére német nyelven egy Házi áldást hímeztek, amely 120 óra alatt készült el.

Ebben az évben alapították meg a Tótvázsonyi Örökség Díjat, melyet minden évben annak a személynek ítélik oda, aki kiemelkedő tevékenységet végez a település kulturális életében.

2018-ban az országos pályázaton elért eredményéért, továbbá a kézműves hagyományok megőrzésében végzett kiemelkedő tevékenységéért a Veszprém Megyei Önkormányzat elismerésben részesítette az alkotókört.

Szintén 2018-ban készült el az a 24 db-os garnitúra a katolikus templom számára, amelyet a csoport tagjai készítettek el másfél éven keresztül. A garnitúra ünnepélyes átadására a templom 200 éves évfordulóján, 2018. szeptember 16-án, ünnepi szentmise keretében került sor, melyet Márfi Gyula veszprémi érsek celebrált. A terítők, alátétek Balaton-felvidéki mintával készültek, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban található halottas lepedők mintáját fogalmazták újra ezeken a darabokon. A gyönyörű alkotások elkészítéséhez 20 m lepedővásznat, 10.500 m hímzőfonalat, 6.400 m horgolócérnát használtak fel és 3.500 munkaóra alatt készítették el a szorgos kezű lányok, asszonyok.

„Létrejött egy profi és nagyon aktív közösség, akiknek a munkája jelentős ismertséget ad a falunak.”

(Szendrei Szilárd, a helyi értéktár bizottság tagja)

6. kép: A Tótvázsonyi Hímzőműhely tagjai Mezőkövesden a Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázaton 2019.
(Fotó: Győri Gyula)

Összegzés

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény lehetőséget biztosított minden település számára, hogy létrehozza saját, helyi értéktárát. Sokan már akkor felismerték ennek fontosságát, és elkezdték értékeik feltérképezését, összegyűjtését.

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai tevékenységének egyik meghatározó eleme az értéktárás, az erre irányuló különböző projektek és képzések indítása, valamint a települési értéktárak módszertani támogatása. A Veszprém Megyei Igazgatóság 2013 óta segíti különböző módszerekkel és programokon keresztül ezt az értéktáró tevékenységet. Ennek hatására az elmúlt 8 évben évről-évre egyre többen csatlakoztak a hungarikum mozgalomhoz. Így Veszprém megyében közel a települések 50%-án, több mint 100 településen alakították már meg helyi értéktárukat.

Az értéktáró munka lényege az egyéni, közösségi, települési, megyei és az országos léptékben is mérhető identitástudat erősítésében rejlik. Fontos eleme az közösségépítő és -fejlesztő erő, amely hozzájárul a települések gazdasági-társadalmi fejlődéséhez, megerősödéséhez.

A program alapját képező hungarikum törvény különböző szinteken rendszerezi a nemzeti értékeket, lehetőséget adva határon belül és túl a magyarság kulturális identitásának, kreativitásának és hagyományainak dokumentálására, megőrzésére és ezen örökségek tovább élésének biztosítására. A törvény által szabályozott értéktárak rendszerét az értékpiramis adja, melynek alapját, legszélesebb részét a helyi, települési, tájegységi értéktárak nyújtják, jelezve ezzel, hogy a helyi értékek gyűjtésének és ezen folyamat hatásának milyen fontos szerepe van össz nemzeti szinten. Ez azt is hangsúlyozza, hogy a végső cél nem a hungarikumok táranak szélesítése, hanem olyan helyi értéktáró folyamatok generálása, amelyek a helyi társadalom és gazdaság fejlesztéséhez vezetnek.

Fontos, hogy a helyi értékek feltárását azok végezzék, akik ismeretekkel, kapcsolatokkal rendelkeznek az adott területen, és később akár a program helyi támogatásában is képesek közreműködni. Azonban a meglévő és a látókörbe került értékek, csak akkor válnak ténylegesen

helyi közösségépítő és identitást erősítő tényezővé, ha annak tudatos feldolgozása is megtörténik.

A helyi értéktárak feltérképezéséhez a hungarikum törvény keretként szolgál, de a legfontosabb, hogy a helyiek maguk fogalmazzák meg azokat az értékeket, amelyeket ők fontosnak tartanak és hajlandók is értük tenni.

Az értékfeltárás sokak számára adhat új élményeket, ismereteket és hasznos szabadidős elfoglaltságot. A közös munka során megszülető eredmények, pedig megerősítő és motiváló hatással vannak a közösség tagjaira.

Az általam vizsgált települések és alkotókörök pozitívan ítélték meg a hungarikum törvényt, az abból fakadó lehetőségeket, illetve a Nemzeti Művelődési Intézet motiváló, generáló tevékenységét.

Mindenhol méltán nagyon büszkéek az alkotókörök eredményes tevékenységére, amelyek a helyi értéktárakba szinte elsőként kerültek be, így öregbítve a települések és Veszprém megye hírnevét. A csoportok igazi közösségként gyűjtik és dolgozzák fel, mutatják be az általuk képviselt értékeket, így járulnak hozzá a helytörténet gazdagításához.

A település vezetői felismerték a helyi kincsekben rejlő lehetőségeket, igazolja ezt a velük készített négy interjú, valamint az általam dokumentált rendezvények nagy száma is ezt mutatja.

Jó példa erre az, hogy az alkotókörök által készült tárgyakat adják ajándékba a protokolláris események, különböző megbeszélések és programok alkalmával vendégeik számára. Ezáltal erősítik a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, amely még számtalan lehetőséget hordoz magában.

A kutatásom és az életinterjú alapján kiderült, hogy a csoportok szakmai vezetőjének, Szuperné Bohus Juditnak a szerepe meghatározó az előremutató és sikeres folyamatokban. Az ő szakmai felkészültsége és kitartása garancia a minőségre, a népművészetben rejlő értékmegőrzésre és a kreatív, újszerű feldolgozására, átörökítésére. Magas követelményeivel, szigorúságával értek el ezek a kézműves körök rövid idő alatt hatalmas sikereiket, amelyek folyamatosan jellemzik munkájukat. Ezeken a Balaton-felvidéki településeken megvalósult folyamatok a testvértelepülési kapcsolatokra, a külhoni értékfeltáró tevékenységre is hatást gyakoroltak, például a Zoboralján hozzájárultak ahhoz, hogy az ott élőket megerősítsék magyarságukban és hitükben.

7. kép: A díjazottak csoportja – Mezőkövesd, Kisjankó Bori Országos Hímzőpályázat 2019.

Felsőörsi Hímzőműhely, Tótvázsonyi Hímzőműhely, Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző és Viseletkészítő Műhely tagjai (balról az ötödik, középen Szuperné Bohus Judit szakmai vezető)

(Fotó: Győri Gyula)

Felhasznált irodalom:

- Fehér, Sándor (szerk.) (2019): Pográny értékei - Falu Zoboralján, ahol a természet, a történelem és a népi kultúra találkozik. CSEMADOK Pogrányi Alapszervezete, Pográny (Szakmai közreműködő: Bánkutiné Mihalcsik Márta)
- Dr. Horváth, Zsolt (szerk.) (2014): Minden közösségnek vannak értékei – Az értékgyűjtő mozgalom kezdete. Veszprém.
- Juhász, Erika (2003): A közösségfejlesztés történetének vázlata. In: Dr. Éles Csaba (szerk.): Nézőpontok és láttelepek. Acta Andragogiae et Culturae sorozat 20. szám. Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszék, Debrecen 165-180. p
- Küllös, Imola (szerk.) (1982): Az életrajzi módszer. Tanulmánygyűjtemény. Budapest. Dokumentatio Ethnographica 9.
- Lanczendorfer, Zsuzsanna (1998): Höveji csipkétől a „höveji tányérig.” Egyéniségvizsgálat egy új alkotás kapcsán. In: Honismeret. XXVI. évf., 5. szám, 44-48. p
- Mihalcsik, Márta: „Áldott legyen minden időben a piros, fehér, zöld...”: Sikeres Kárpát-medencei együttműködések – Értékek és közösségek Zoboralján. In: SZÍN 24. évf. 4. sz. (2019. november) 40-45. p.
- Szuper, Miklósné (szerk.) (2003): Paloznak népművészete 1993-2003. Paloznak
- Szuper Miklósné, Bohus Judit (szerk.) (2013): Paloznak népművészete 1993-2013. Paloznak
- Szuperné, Bohus Judit (szerk.) (2019): Az Alsóörsi Csipkeműhely története 2002-2019. Alsóörs (Szakmai közreműködő: Bánkutiné Mihalcsik Márta)

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program támogatta.